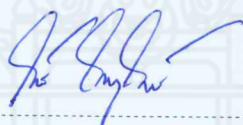

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา
ประจำหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ
ชื่อและนามสกุล นางสาวปิยวรรณ เข็มจันทร์
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช คุรุทเมือง แสนเสริม

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2561

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภรณ์ ต่างวิวัฒน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช คุรุทเมือง แสนเสริม)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา รุ่งโรจน์วณิชย์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านใน

จังหวัดบึงกาฬ

ผู้วิจัย นางสาวปิยวรรณ เจริญพันธ์ รหัสนักศึกษา 2599001019

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

(2) รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช คุรุทเมือง แสนเสริม ปีการศึกษา 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน 2) การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน 3) ความต้องการได้รับการส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

ประชากรในการศึกษาค้างนี้ คือ หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่เข้ารับการอบรมกับสถานีพัฒนาที่ดินบึงกาฬ ประจำปีงบประมาณ 2561 จำนวน 673 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane มีค่าความคลาดเคลื่อน 0.06 ได้จำนวนตัวอย่าง 197 ราย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 56.41 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.10 คน พื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเองเฉลี่ย 23.50 ไร่ แรงงานภาคการเกษตรในครอบครัวเฉลี่ย 2.77 คน ส่วนใหญ่สมัครเข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านเอง ระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านเฉลี่ย 10.01 ปี และสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน โดยต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องดินในพื้นที่ของตนเอง 2) หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านทั้งหมดมีการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินมากที่สุด คือ ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ การฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดินเพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้อย่างยั่งยืน รองลงมาคือด้านการพัฒนาองค์กรเพื่อให้เป็นองค์กรที่เป็นเลิศด้านการพัฒนาที่ดิน และมีการปฏิบัติงานน้อยที่สุด คือการรายงานทางโทรศัพท์ให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบ 3) หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินในระดับมาก คือ เอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ รองลงมา คือการศึกษาดูงานนอกสถานที่ และที่ความต้องการน้อยที่สุด คือ การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ และ 4) หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่มีปัญหาในการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินอยู่ในระดับน้อย ในด้านปัจจัยการผลิตมีไม่เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร และมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มปัจจัยผลิตทางการเกษตร ได้แก่ แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน และกากน้ำตาล

คำสำคัญ การส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตร หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน เทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน

จังหวัดบึงกาฬ

Thesis title: Operation of Extension in Land Development Technology by
Sub-District Soil Improvement Volunteer in Bueng Kan Province

Researcher: Miss Piyawan Khoemkhan; **ID:** 2599001019;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr. Benchamas Yooprasert, Associate Professor;

(2) Dr. Sineenuch Khrutmuang Sanserm, Associate Professor; **Academic year:** 2017

Abstract

The objectives of the research were to study 1) basic social and economic conditions of the village soil improvement volunteer, 2) the operations of extension in land development technology of the village soil improvement volunteer, 3) the extension needs of land development technology of the village soil improvement volunteer, and 4) problems and recommendations regarding the operations adhering to the responsibility as the village soil improvement volunteer.

Population in this research consisted of 673 village soil improvement volunteers who had received the training from Bueng Kan Land Development Station in 2018. The sample size of 197 volunteer was determined by using Taro Yamane formula with error level of 0.06. Data were collected by using interviewed questionnaire and analyzed by statistics including percentage, mean, and standard deviation.

The results of the research were showed that 1) majority of the village soil improvement volunteers were male with an average of 56.41 years old and graduated with secondary education or higher. They had an average household member of 5.10 persons, owned an average farmland of 23.50 Rai (1 Rai = 1,600 square meters), and had an average family farm labor of 2.77 persons. Most of them applied to become the village soil improvement volunteers themselves; the time period to serve as the volunteer was approximately 10.01 years, and the most important reason to become the volunteer was to solve their own soil problem. 2) All of the village soil improvement volunteer operated in the extension of land development technology at the highest level such as soil and water conservation, soil improvement for decreasing production cost, increasing agricultural produces, sustainable soil utilization. Second to that was the organizational development to be excellent in soil development, and report to the officer was performed at the least level. 3) The village soil improvement volunteers would like to receive an extension in the land development at the high level about the documents or publications, then field trips and informal contact was indicated at the least level. Furthermore, 4) majority of village soil improvement volunteers had problems in operating the technology extension of land development at a low level. In regards to production supplies, there were not enough comparing to the needs of farmers and there was a suggestion to increase more agricultural production supplies such as water resources in the rice field outside of the irrigation area and molasses.

Keywords: Agricultural technology extension, Village soil improvement volunteer, Soil development technology, Bueng Kan Province

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.
สินีนาฏ คุรุทเมือง แส่นเสริม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่สละเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำในการแก้ไข
ข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเมตตา และเอาใจใส่เป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณในความกรุณา
ของอาจารย์มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ ประธานคณะกรรมการสอบ
วิทยานิพนธ์ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงคณะกรรมการสอบทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำ เพื่อ
แก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์วิชาความรู้ให้แก่
ข้าพเจ้า

ขอขอบคุณสถานี่พัฒนาที่ดินบึงกาฬ หมอদিনอาสาประจำหมู่บ้านทุกท่าน ที่อนุเคราะห์
ข้อมูลในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบคุณบุคลากรสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวก
และให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ด้วยดีมาโดยตลอด และขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ทุกท่าน
ที่ให้ความช่วยเหลือ เป็นกำลังใจและมีมิตรภาพที่ดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ญาติ พี่น้อง และบุคคลที่ใกล้ชิดที่ทำให้กำลังใจ
ความห่วงใย และสนับสนุนการศึกษาส่งผลให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในวันนี้

ปิยวรรณ เจริญชัย

สิงหาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
สภาพทั่วไปของจังหวัดบึงกาฬ	7
แนวคิด และทฤษฎีการส่งเสริมการเกษตร	10
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ	13
แนวคิด และทฤษฎีความรู้	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	31
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	31
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	32
การเก็บรวบรวมข้อมูล	35
การวิเคราะห์ข้อมูล	35

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	36
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน	37
ตอนที่ 2 การปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา ประจำหมู่บ้าน	44
ตอนที่ 3 ความต้องการในการส่งเสริมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน	53
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของหมอดินอาสา	61
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	67
สรุปการวิจัย	67
อภิปรายผล	71
ข้อเสนอแนะ	72
บรรณานุกรม	74
ภาคผนวก	78
แบบสัมภาษณ์การวิจัย	79
ประวัติผู้วิจัย	93

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	38
ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทางเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	40
ตารางที่ 4.3 ข้อมูลทางสังคมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	42
ตารางที่ 4.4 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	45
ตารางที่ 4.5 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง.....	46
ตารางที่ 4.6 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน.....	47
ตารางที่ 4.7 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้รับหรือแจ้งข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหา ความต้องการของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาที่ดิน.....	48
ตารางที่ 4.8 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ.....	49
ตารางที่ 4.9 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร.....	50
ตารางที่ 4.10 การปฏิบัติงานประเดิมเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับที่รับผิดชอบ..	51
ตารางที่ 4.11 การปฏิบัติงานประเดิมรายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ.....	52
ตารางที่ 4.12 ระดับการปฏิบัติงานส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	52
ตารางที่ 4.13 ระดับความต้องการทางด้านเนื้อหาความรู้ในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	53

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.14	ระดับความต้องการทางด้านวิธีการในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	57
ตารางที่ 4.15	ระดับความต้องการทางด้านปัจจัยการผลิตในการส่งเสริมงานด้านการพัฒนาที่ดิน ของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	59
ตารางที่ 4.16	จำนวนและร้อยละปัญหาของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	61
ตารางที่ 4.17	ระดับปัญหาของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	65
ตารางที่ 4.18	ข้อเสนอแนะของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน.....	65

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดบึงกาฬ	8

